

Exilová demokratická pravice

06.dubna 2004 Ladislav Mrklas

Středopravicové aktivity v československém exilu se dají rozdělit do dvou okruhů. První tvořily exilové politické strany, druhý je možné najít v existenci exilových nakladatelství a časopisů.

Mezi středopravicové politické strany, které v exilu obnovily svoji činnost, patřili agrárníci a národní demokraté. O obnovu se pokoušela také strana lidová. Všechny tři proudy záhy ovládla velká hašteřivost a programové neshody, jež jim v konečném důsledku zamezily stát se opravdu relevantními reprezentanty československého exilu. I proto se ani jedna z těchto skupin také výrazněji neprosadila v polistopadové české politice, což kontrastuje zejména s velkým vlivem exilové sociální demokracie na obnovenou ČSSD (předseda Jiří Horák aj.).

Exilové pravicové strany

Československá strana lidová (ČSL) byla v exilu zastoupena většinou svých významných předúnorových funkcionářů. Mezi jejími představiteli však docházelo k velkým rozporům, a to zejména mezi zastánci šrámkovského křídla a jeho kritiky. Pravice uvnitř strany odmítala spolupráci s levicovými exilovými stranami. Kromě toho byl spor veden na základě regionálního původu jednotlivých exilových osobností. Hlavními středisky byla na jedné straně Paříž, na straně druhé Rakousko a Německo. Postupně docházelo k odštěpení dvou skupin: V roce 1949 v Bruselu vzniklo Křesťansko-demokratické hnutí kolem B. Chudoby, v polovině 50. let pak založil A. Procházka Československou křesťansko-demokratickou stranu. Část exilových lidovců se spolu s některými národními demokraty v roce 1953 zapojila do založení Ústředí demokratického exilu, čímž chtěli vytvořit protiváhu hlavnímu střešnímu orgánu československého exilu – Radě svobodného Československa.

Agrární strana, vystupující v exilu pod názvem Republikánská strana v exilu, byla obnovena v září 1948. Již předtím se ale mezi exilovými agrárníky rozhořel spor o orientaci – Feierabend a Ševčík vers. Černý a Král. Jádrem sporu byla ochota spolupracovat s exilovou levicí. Představitelé agrárníků byli členy Rady svobodného Československa až do jejího rozpadu v roce 1967. Do obnovené Rady po roce 1974 již zástupce nevyslali. Zástupce měla též ve Výboru svobodného Československa. Republikánská strana byla členem Mezinárodní rolnické unie. Strana vydávala časopisy a knihy. Organizována byla zejména v USA, její řady ale postupně řídly. V čele strany stál nejprve bývalý ministr Josef Černý, později exposlanec Martin Hrabík. Posledním předsedou byl Vladimír Dostál. Československá národní demokracie v exilu byla organizována především v Evropě. Počáteční fáze byla velmi rozpačitá. K určitému oživení dochází až příchodem Heleny Koželuhové, která se po krátkém návratu do exilové ČSL, přidává k tomuto okruhu v polovině roku 1948. Národní demokraté se snažili dostat do výboru Rady svobodného Československa, což se jim zpočátku nedařilo. Je více než příznačné, že ve chvíli, kdy se jim to konečně podaří, dochází k odštěpení většiny členů a založení druhé národnědemokratické strany. Ani jedna ze skupin však nezískala výraznější vliv na československý exil.

Svědectví a Rozmluvy

Podstatně větší vliv v exilu i v domácí polistopadové politice měly osobnosti, které se profilyvaly jako vydavatelé či přispěvatelé exilových časopisů a nakladatelství. První z nich byl Pavel Tigrid, který po své emigraci založil časopis Svědectví, kde ale postupně převládli levicově orientovaní autoři. Naproti tomu jednoznačně liberálně-konzervativní Rozmluvy si svou orientaci udržely po celou dobu své existence.

Tigridovy začátky v emigraci nebyly snadné. Po krátkém působení v mnichovské centrále Svobodné Evropy odešel Tigrid do Spojených států, kde si na živobytí vydělával i jako číšník. Od roku 1956 zde

však začal vydávat čtvrtletník Svědectví, který se postupně stal nejvýznamnějším periodikem československého exilu. Od roku 1960 se pak natrvalo přestěhoval do Francie a sem také na příštích třicet let přenesl i vydávání Svědectví.

O tom, jak tento emigrantský časopis dráždil komunistický režim v tehdejším Československu, svědčí i fakt, že ještě v roce 1967 byl v Praze v nepřítomnosti odsouzen za protistátní činnost. Komunisté Pavla Tigrida považovali za svého největšího nepřítele. Jeho návrat do vlasti tak byl možný až po listopadu 1989. Tigrid se v polistopadovém Československu stal jedním z mála členů nelevicového exilu, kteří se prosadili do vrcholné politiky. Pavel Tigrid se totiž stal jako nominant KDU-ČSL ministrem kultury v jedné z vlád Václava Klause.

Konzervativně-liberální revue Rozmluvy vznikla v roce 1980 v Mnichově, kde se sešla skupinka katolických konzervativců: Rio Preissner, Jiří Gruša, Alexander Tomský, Ivan Diviš a Jan Jedlička. Ti začali vydávat časopis, který se zabýval otázkami filosofickými, náboženskými i politickými. V časopise publikovali jak lidé z exilu, tak také domácí disidenti (např. Václav Benda – stať O prokletí sociální rovnosti). Rozmluvy patří mezi vůbec neostřeji profilované pravicové aktivity v české historii.